

ד. 1) מה היא "אבודת לילה", ומה דינה? ואליבא דמאן איבא נפקא מינה בהא מילתא, ומדוע (גמ' ותוס')? והאם יש לפשוט את דינה ממתניתין דקתני "ושיעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום", ומדוע (גמ' ותוס')? 2) מה חשיב "אבודה"? ובאיזה אופן הוא ספק אי חשיב אבודה? 3) באר את ספיקן של רב פפא "אבודה בכוס מהו!" ואליבא דמאן קאי האי ספיקא, ומדוע? 4) כמאן אזלא מתניתין דנקטה "המפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה תמות", ומדוע?

ה. 1) כיצד אמרה המשנה לנהוג במעות שהופרשו לחטאת ואבדו והפריש אחרים תחתיהם ושוב נמצאו, ומדוע? ואליבא דמאן אזלא, ומדוע? 2) כיצד הקימו רב אבא ורב הונא לפלוגתא דרבי ורבנן גבי "חטאת שאבדה", ומה טעם פלוגתייהו דרבי ורבנן אליבייהו? 3) מה למדו מדכתיב גבי מנחה "יאכלו" ו"יאכלוה", וכיצד יש לקיים דין זה, ומדוע (רש"י ותוס')? והאם כולי עלמא מודו להאי דינא, ומדוע? 4) כיצד סבר רב בדינא דשני שעירי יום הכיפורים שאבד אותו של עזאזל, והאם סותר הוא לשיטת חכמים במתניתין גבי חטאת שאבדה, ומדוע (גמ' ותוס')?

ו. 1) האם כל היבא דדין החטאת למות דין המעות ליפול לים המלח, ומדוע? 2) למה שימשו שלש עשרה השופרות דהיו במקדש, ומדוע לא נתנו הכל באותו שופר (גמ' ותוס')? ואמאי הובא בסוגיין?

ז. 1) המפריש שני חטאות לאחריות, כיצד יש לנהוג בהן, ומדוע? וכיצד סברה הגמ' להוכיח מהדין דאמר רב גבי שני שעירי יום הכיפורים, וכיצד רחו (רש"י ותוס')? 2) המפריש חטאת ונמצאת בעלת מום ומכרה וקנה אחרת בדמיה, כיצד יש לנהוג באותה שנמכרה, ומדוע? והאם בגוונא דהפריש אחת ונעשית בעלת מום ושוב חזר והפריש אחרת, נמי הכי דינא, ומדוע (גמ' ותוס')? 3) מה דין "הרגלה" בבכור ובשאר פסולי המוקדשין, ומדוע?

ח. 1) כיצד מערימים על הבכור, ומדוע מהנני? ומדוע יש להערים דווקא באופן זה? וכיצד נהג רב יהודה עם הבכור, ומדוע נהג הכי, ומדוע הותר לו לנהוג הכי, והאם כולי עלמא מודו ליה, ומדוע (תוס')? וכיצד יש לנהוג האיזנא (תוס')? 2) באיזה גוונא הקימה הגמ' להאי בבא ד"אם נקבה זבחי שלמים", ומדוע דווקא בהכי (גמ' רש"י ותוס')? 3) כיצד הדין אליבא דמתניתין היכא דילדה שני זכרים או שתי נקבות, ומדוע? ובאיזה גוונא איירי?

ט. 1) המקדיש עוברה של בהמת קדשים לשם קרבן אחר וילדה טומטום ואנדרוגינוס, מה דין קדושתו של הולד (גמ' ותוס'), ומדוע? 2) מה הוקשה לגמ' על הפסוק "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו", וכיצד ביארוהו? והאם כולי עלמא מודו להאי ביאורא, ומדוע? 3) האומר על הבכור דעם יציאתו יהיה עולה, מה דינו (פרט), ומדוע (גמ' ותוס')? 4) האומר על בהמה היא שלמים וילדה עולה, מה דינו של הולד, ומדוע? והאם יש לתלותו בפלוגתא אי עובר ירך אמו, או בפלוגתא אי וולדות קדשים בהויתן הם קדושים, ומדוע (גמ' ותוס')?

י. 1) המפריש חטאת מעוברת, או שנתעברה לאחר הקדשו וילדה, האם יכול להתכפר בבתה, ומדוע? והאם סותר הוא לדין ד"ולד חטאת תמות", ומדוע? 2) האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד, או הרי את שפחה וולדך בן חורין, מה דין הולד, ומדוע? 3) השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי, כיצד יש לנהוג באכילתו, ומדוע? 4) האם אפשר להתכפר בשבח הקדש (גמ' ותוס')? 5) מאי אתי מתניתין לאשמועינן בהא ד"אם משאמר הרי זו שלמים נמלך ואמר ולדה עולה וכו'" (רש"י ותוס')?

יא. 1) האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, מה דינה, ומדוע? וכיצד הדין היכא דיאמר הרי זו תמורת עולה ושלמים? וכיצד הדין היכא דיאמר חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, ומדוע (גמ' ותוס')? 2) האומר חציה חטאת וחציה עולה, מה דינה (רש"י ותוס'), ומדוע? וכיצד הדין היכא דיפתח קודם בעולה, ומדוע? והאם באומר חציה תמורת חטאת דינה שונה, ומדוע (תוס')? 3) האם משכחת לה להמיר בהמת חולין על חצי בהמת הקדש (תוס')? וכיצד הדין היכא דממיר בהמת חולין על בהמה שהוקדשה גם לעולה וגם לשלמים, ומדוע?

יב. 1) הוכח את דעתו של רבי יוחנן בדין בעלי חיים שנדחו וחזרו ונראו קודם שחיטתן! ומהיכן יליף לשיטתו (תוס'?) 2) מה חידש רבי יוחנן בדין דחיה בקדושת דמים? והאם דין זה הוא חידוש רק של רבי יוחנן? והאם יש להקשות על דין זה ממה דשנינו גבי מפריש נקבה לפסחו וילדה זכר, ומדוע (תוס'?) 3) היכי משכחת לה "דחוי מעיקרא" (גמ' ותוס'), והאם חוזר הוא ונראה? 4) האומר חציה עולה וחציה מעשר, מה דינה, ומדוע? וכיצד הדין אם יאמר חציה תמורה וחציה מעשר, ומדוע (גמ' רש"י ותוס')?

יג. 1) היו לפניו קדשי מזבח תמימים או בעלי מומים, או קדשי בדק הבית, ואמר על בהמת חולין זו תחת זו או דאמר זו מחוללת על זו, האם הועילו מעשיו (פרט), ואי נימא דהועילו, למה הועילו? 2) היו לפניו שתי בהמות הקדש אחת תמימה ואחת בעלת מום, וכנגדן שתי בהמות חולין אחת תמימה ואחת בעלת מום, ואמר אלו תחת אלו, כמה מלקיות הוא לוקה, ומדוע (רש"י ותוס')? והאם בשלש בהמות או בארבע ורק אחת בעלת מום הדין שונה, ומדוע?

יד. 1) המחלל בהמת הקדש בעלת מום על פחות משויה, האם הועילו מעשיו (פרט), ומדוע? ואי נימא דהועילו מעשיו, האם יש לו להשלים עד שויה, ומדוע? והאם יש נפקא מינה בין הגזבר ולבין המקדיש, ומדוע (תוס'?) 2) האומר הרי זו תחת עולה, האם חלה תמורתו, ומדוע (גמ' ותוס')? 3) האומר על בהמה טמאה הרי זו עולה, או הרי זו לעולה, מה דינו ומדוע (גמ' ותוס')? ומדוע נקטה המשנה דווקא אופן זה?

בהצלחה!

תשובות למבחן תמורה כא כז

א. (1) כל הקדשים נמכרים באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלים בליטרא, דאף דהוא דרך חולין, מכל מקום שרי משום רווח הקדש. אבל בכור ומעשר דרווחן לבעלים לא התירו הכי. וכן לשאר הקדשים ולתמורותיהן יש פדיון כשנפל בהם מום, אבל לבכור ומעשר לא, דהא כתיב בהו "לא ימכר" "לא יגאל". ולדעת תנא דמתניתין כל הקדשים באין אף מחוץ לארץ, אבל בכור ומעשר אין באים לכתחילה, וילפינן לה מדכתיב בקרא ד"תשא ובאת" דמינה ילפינן דבאים אף מחוץ לארץ, מיעוטא ד"רק קדשיך" ולא כל קדשיך, ומסתברא דהאי דאבכור ומעשר קאי דאית להו פרנסה במקומן. ודעת רבי עקיבא דאף בדיעבד אינו קרב, דיליף לה בהיקש למעשר דגן.

(2) המטיל מום לבעל מום כתבו התוס' דאית ביה פלוגתא אי לוקה אי לאו. אבל המטיל מום לתשיעי שקרא לו מעשר, או לתמורת בכור או מעשר דאינו עומדין להקרבה, מסקינן דאינו לוקה. וכתבו התוס' דאף למאן דאמר דלבעל מום לוקה, איכא למימר דהוא משום דעמד להקרבה. וכן לאידך גיסא, אף למאן דאמר דאינו לוקה, איכא למימר דכיון דכבר נפל בו מום ליכא ביה איסורא.

(3) לביאור ראשון ברש"י, סברינן כמאן דאמר דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, והוסיפו התוס' דאיירי בגוונא דנתחייב כבר בזמן שהיה בית, ולהכי סלקא דעתין דיכול להעלותו לירושלים, אבל בבכור פשיטא לן דאינו יכול לאוכלו בירושלים ואפילו כבר נזרק דמו על המזבח, דהא כתיב "הבשר והדם" וילפינן דכל דאין היכא לזרוק הדם אין לאכול אף הבשר. ומסקנת הברייתא דילפינן מעשר מבכור בהיקש ד"ואכלת לפני ה' אלקיך וגו'". ועוד כתבו התוס', דאילו מעשר שנתחייב בו אחר שחרב הבית, אין כלל ענין להעלותו לירושלים, ונאכל בכל ערי ישראל. ולביאור שני ברש"י, סברינן דקדושה ראשונה קידשה אף לעתיד לבוא, ומשום הכי סברינן דיכול להעלות ולאוכלו בירושלים, אבל בבכור אינו יכול לאוכלו, והיינו דווקא בגוונא דנזרק דמו על המזבח, משום דילפינן בשר מדם, דבמקום שהדם נזרק שם יאכל הבשר, ומסקינן דמעשר הוקש לבכור. ומכל מקום מבואר בתוס' דהאידינא יכול לבנות בית ומזבח ויזרוק הדם ויאכל הבשר.

ב. (1) לדעת רבי ישמעאל בדיעבד קרב, דהא לדידיה יליף מן הקרא דכתיב "רק קדשיך", והאי קרא א"תשא ובאת" קאי, והאי קרא לכתחילה איירי. אבל לרבי עקיבא אינו קרב, דהא יליף לה בהיקש למעשר, דכי היכי דמעשר דגן אינו נוהג בשל חוץ לארץ, אף בכור אינו נוהג בשל חוץ לארץ.

(2) סלקא דעתיה דבן עזאי דכי היכי דבשילה מעשר שני נאכל בכל הרואה, אף בזמן שמעשר נאכל רק בירושלים יאכל נמי בכל הרואה. ופירש רש"י דהיינו בכל מקום דאפשר לראותו מירושלים. ומסיק דהוקש לבכור דכי היכי דבכור טעון חומה, אף מעשר שני טעון חומה.

(3) בכור אף שעברה שנתו קרב. ולאחרים ילפינן ממהיקש למעשר, דכי היכי דמעשר אינו נפסל לאחר שנתו, הוא הדין בכור. ולשאר רבנן דילפו מהאי היקשא למילתא אחריתא, ילפו להא מדכתיב "שנה בשנה". והבכור נאכל לשני ימים ולילה, ולאחרים ילפו לה מדכתיב "שנה בשנה" והיינו דיכול להאכל בשתי שנים, ולא משכחת לה אלא בגוונא דנאכל לשני ימים ולילה, דנשחט ביום האחרון של השנה, ונאכל אף ליום המחרת של השנה החדשה. ושאר רבנן ילפו לה מדכתיב "כחזה התנופה" והיינו כחזה התנופה של שלמים. ועוד ביאר רש"י, דהוא מדכתיב בהא קרא "יהיה" יתירא להוסיף עוד הווייה כיוצא בו, דאילו מחזה התנופה אמרינן דהוא כשל תודה דנאכל רק ליום ולילה.

(4) מבואר במתניתין דאם כיפרו הבעלים באחרת, תמות. ואינה עושה תמורה ואין בה מעילה מדאורייתא. אבל אם לא כיפרו באחרת, תמכר ויביא בדמיה אחרת, ועושה תמורה ויש בה מעילה. וכתב רש"י דמתניתין נקטה בכהאי גוונא דנמצאת בעל מום משום רבנן, דסברי דאבדה ונמצאת קודם כפרה לא אמרינן בה דתמות, אבל השתא דאיכא תרי ריעותות שפיר מהני למיתה. והתוס' כתבו, דתרי ריעותות לא יחייבו אפילו לרבנן. ומתניתין אתיא בפשוטה רק כרבי, ולרבנן צריך לומר דכפרה דמתניתין היינו נמצאת רק לאחר כפרה. [אמנם לפי משמעות מתניתין דהתכפר באותה שאינה אבודה, הא אף רבנן מודים דהאבודה תמות]. ומאי דנקטה המשנה בכהאי גוונא לרבותא הוא, דאפילו בתרי ריעותות אמרינן דמתה ולא אמרינן דרועה.

ג. (1) לפי המבואר בפשטות במתניתין, חטאת שעברה שנתה, קודם כפרה יכול למוכרה ולהביא בדמיה אחרת. אבל אם נתכפר באחרת דינה למיתה, דהיא אחת מן החטאות המתות. ומאי דנקטה המשנה חטאת שעברה שנתה ואבדה ונמצאת בעלת מום, תרי מילי נינהו. אבל דעת ריש לקיש דעברה שנתה גרידא לעולם תרעה ואף לאחר כפרה, מלבד היכא דאף אבדה דאיכא ביה תרתי לריעותא, ולביאור התוס' דריבוי ריעותות מביא לידי רעה, צריך לומר דמאי דתמות הוא משום האבדה, ועברה שנתה הוא לרבותא דאפילו הכי אינה רועה. וביאר רבא דמאי דנקטה מתניתין "אבדה" לצדדים הוא, דעברה שנתה ואבדה, או אבדה ונמצאת בעלת מום. ונקטו לתרווייהו משום דליכא למילף חד מחבריה, ולרש"י הוא דאי קתני רק עברה שנתה הוי אמינא דדווקא הכא מהני עם האבדה למות, דהא אינה ראויה כלל לחטאת, ומאי דאף אי קתני בעלת מום בהדי אבדה, הוי אמינא דדווקא בעלת מום כיון דאינה ראויה לשום קרבן תמות. ולתוס' הוא איפכא, דאי תני רק עברה שנתה הוי אמינא דבהא ריבוי ריעותות לא גורם רעה, ואי תני רק בעלת מום, הוי אמינא דדווקא בהא ריבוי ריעותות לא גורם רעה.

(2) צריך להביא זוג אחר ולהגריל עליו, ואותן של שם אחד קרב ואחד רועה, ואף דמן הראוי להמיתו, מכל מקום אין מיתה בציבור. ולדעת רבי יוחנן אותו של הראשון ימות משום דבעלי חיים נדחין והשני הוא יקרב. ולרש"י ילפינן מינה דדיחוי דעברה שנתה גרידא בחטאת יחיד אויל למיתה, דהא האי שני של זוג ראשון אינו אלא נדחה. ומכל מקום באבוד גרידא ליכא למילף מינה משום דאבודין דעתיה עילייה ולא דחי לה. ולדעת התוס' אף לענין דיחוי דעברה שנתה ליכא למילף מינה, משום דשאני עברה שנתה דאינו פסול אלא בחטאת ואינו דחוי כל כך. ולדעת רב אין בעלי חיים נדחין, ואדרבה הראשון יקרב והשני ימות, ויתבאר לקמן אי יש ראייה לדידן.

ד. (1) מעיקרא סברינן דהיתה אבודה רק בלילה וביום מצאוה, וקאמר רבא דלאו אבודה היא. והאי דינא משכחת לכאורה רק אליבא דרבי דסבר דאבודה בשעת הפרשה נמי אבודה היא. וכתבו התוס' דהוא הדין דמשכחת לה אליבא דרבנן, ונפקא מינה בגוונא דשאינה אבודה קרבה, דאי חשיב אבודה, הרי אף רבנן מודו דמתה. ולבסוף מסקינן דאיירי אף בגוונא דהיתה אבודה גם ביום ולא נמצאת אלא לאחר הכפרה ואתיא אף לרבנן דאמרו דאבודה בשעת הפרשה לאו אבודה היא, והיינו משום דאזלינן בתר עיקר האבדה. ואין לפשוט את דינה ממתניתין, משום דנמצאת בעלת מום איירי רק לאחר האבדה. ואף עברה שנתה אי נימא דקאי אאבודה, איכא למימר דשאני אבידת לילה דאינה ראויה לשום קרבן, אבל עברה שנתה הרי ראויה לכל הפחות לשאר קרבנות.

(2) אבודה לדעת רב אושעיא היינו אפילו בעדרו שאינו מכיר מי היא החטאת, ואפילו אחת באחת של חולין. ורבי יוחנן אמר שמאחורי הדלת הוי אבודה, והסתפקו בדעתו האם הוא לרבותא, או דכונתו לאפוקי מאבודה בעדר, ויש לישנא ברש"י דכונתו לאפוקי מרב

אושעיא דפשיטא ליה דאבודה בעדר הוי אבודה. וכן אמרינן דבעינן דווקא אבודה ממנו ומרועה, והסתפקו בגוונא דיש אחד בסוף העולם שמכירה האם חשיב אבודה.

3) לביאור ראשון הסתפק רב פפא אליבא דרבנן דאמרו דרק בשעת כפרה חשיב אבודה, האם משניתן הדם בכוס ואיכא למימר כל העומד להזיק כזרוק דמי, יש להחשיבו כנתכפר והוי אבודה או לאו. ולביאור שני, הסתפק רב פפא לכולי עלמא בגוונא דניתן הדם בכמה כוסות ואבדה כוס אחת, והספק הוא אליבא דמאן דאמר דכוס אינו עושה לחבירו דחוי אלא שיריים, האם הכא דאף אבד יודה דחשיב דחוי, וכיון דאיכא הכא תרי דחיות אף החטאת תפסל או לאו. אבל למאן דאמר דכוס עושה לחבירו דחוי, ודאי דהכא דאף אבד ואיכא תרתי לריעותא, אף החטאת תפסל.

4) להמבואר בסוגיין, רישא דמתניתין אולא כרבנן דאמרו דבעינן אבוד בשעת הקרבה. אמנם רש"י הביא גירסא דמסקינן דמתניתין אולא נמי כרבי והיינו לשיטת רב הונא דאמר דהיכא דמשך אחת להקריב ודחי לחברתה בידיים כולי עלמא מודו דמתה, והאי "הקריב" היינו משכו מדעתו להקריב, דבהא כולי עלמא מודו דימות.

ה. 1) מבואר במתניתין דיש לצרף המעות בהדדי ולקנות מהן חטאת אחת והמותר יפול לנדבה, ולכאורה משמע דבלאו הכי ליכא תקנה אלא המעות הנותרות יפלו לים המלח כי היכי דאילו היה מפריש בהמה היה דינה למות. והיינו כשיטת רבי דאף אבודה קודם כפרה דינה למיתה והמעות יפלו לים המלח. ומסקינן, דלרב הונא מתניתין אתיא אף כרבנן, דהא סברי דאם משך מדעתו לאחת מהן השניה תמות בין אבודה ובין אינה אבודה ואפילו קודם כפרה, ולהכי נקטה מתניתין התקנה היותר פשוטה, דיערב המעות והנותר יהיה ככל מותר חטאת. אבל לרבי אבא דאמר דלרבנן לעולם רק האבודה מתה, מתניתין על כרחך דכרבי אולא, דהא משמע דבלא עביד האי תקנתא, לעולם המותר אזיל לים המלח ואפילו התכפר באותם שלא אבדו.

2) רב הונא הקים דנחלקו רק בגוונא דנמלך בבית דין, והיינו משום דבהוראת בית דין לעולם אין אותה שאינה אבודה מתה, ולרבי לא עבידו תקנה בהקדש, ואין מניעה להורות לו להקריב את האינה אבודה אפילו דמחמת זה האבודה תלך למיתה, וכתבו התוס' דעבידנן הכי רק בגוונא דשאינה אבודה שמינה טפי. אבל לרבנן לעולם עבידינן תקנה בהקדש ויורו לו להקריב את האבודה כדי שהאינה אבודה לא תמות, וכונת מתניתין דדינה למות רק אם כבר קרבה האינה אבודה. אבל אם משך אחת מדעתו כולי עלמא מודו דהשניה תמות משום דדחי לה בידיים. ורב אבא סבר דאין נפקותא בין משך מדעתו לנמלך בבית דין, אלא נחלקו רבי ורבנן האם אף אותה שאינה אבודה דינה למיתה, דרבי סבר דהמפריש לאיבוד כאבוד דמי ודינה למיתה, ורבנן סברו דרק באבודה גופה דינה למיתה, ומשום הכי נקטו דאין חטאת מתה אלא בקרבה אותה שאינה אבודה, דבכהאי גוונא ברירא דהאבודה תמות.

3) יאכלו היינו לבדה היכא דיש מנחות מרובות, כדי שלא יבוא לידי נותר, ומסקינן דהוא משום דעבידו תקנה בקדשים, ואליבא דרב אבא צריך לומר דסברה הך ברייתא דווקא כרבנן ולא כרבי. ויאכלוה היינו היכא דהיא מועטת, דיש לאכול עמה חולין כדי שתאכל על השובע. ולרש"י יש לאכול החולין בחוץ משום חולין בעזרה, והתוס' כתבו דרק במילתא דהקרבה איכא משום חולין בעזרה.

4) רב סבר דהשניה של הווג הראשון יקרב דהא אין בעלי חיים נדחין, והשניה תמות אי לאו משום דהוי חטאת ציבור. וכתבו התוס' דאין סתירה להא מדאמרו חכמים "אין חטאת מתה אלא בנמצאת לאחר כפרה", משום דאיכא למימר דאילו נמצאת קודם כפרה, הא יש תקנה שירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם אחרת ושאר המעות הוי מותר חטאת, והאי תקנה הרי לא שייכא ביום הכיפורים דבעינן להקריבן באותו היום, ולהכי ימות. אבל לביאור רב אבא דסברי רבנן דדווקא באבודה נאמרה ההלכתא דתמות, מסקינן בגמ' דעל כרחך דפליגו אהאי דינא דיומא, דהרי אף ביחיד לא משכחת מיתה אלא באבודה, והכא הרי תרוויהו קיימות. וכתבו התוס' דלרב הונא אתיא אף כרבנן, דאיכא למימר דהוי כמושך מדעתו וכולי עלמא מודו דימות.

ו. 1) לדעת רבי ורבנן כל היכא דהחטאת תמות אף המעות יפלו לים המלח. אמנם לרבי שמעון איכא גוונא דהבהמה תמות והמעות לא יפלו לים המלח. והיינו בגוונא דהפריש שתי בהמות לאחריות, דאילו בבהמה סבירא ליה לרבי שמעון דכל שנתכפר באחת לעולם השניה מתה ולא בעינן דווקא אבדה, אבל במעות דינן כמות חטאות ואשמות דסבירא ליה לרבי שמעון דיפלו לנדבה. 2) בעינן לתקלין חדותין של כל שנה, ולתקלין עתיקין למי שלא תרם אשתקד, דהרי אינן הולכין לקרבנות אלא לצרכי העיר כשאר מותר הלשכה, וכן אחת לקנינן והיינו למחויבי כפרה הטעונים קן, ואחת לגזולי עולה והיינו להמתנדבים קן, ואחת לעצים ואחת ללבונה, ואחת לזהב לכפורת, והיינו לכלי שרת או לבדק הבית. ועוד ששה לנדבה. וביארו התוס' דתקנו ששה או כנגד כל בית אב, כדי שיחלקו בשווה ולא יבואו לידי אינצויי. או לכל מיני הבהמות הראויות לקרבן, שהם ששה מינים, משום דלכתחילה יש לעשות מן המותר מין אותו בהמה שהיה ראוי מתחילה, ואף דאיכא מאן דאמר דמקיצינן בעולת העוף, מכל מקום אינו לכתחילה. ורצו להוכיח מינה דרבי שמעון נמי מודה דאיכא מותרות חטאת דאולא לנדבה וכדחשיב לרבי נחמיה דאמר דהמותרות אולו כולוהו לה' ואין הכהנים נוטלין העור, דאם כן בטלת מדרשו של יהודה הכהן, וקשיא מה הוצרך רב אמי לחדש דרבי שמעון מודה דמותר חטאת אולא לנדבה. ומסקינן דהוי אמינא דדוקא בחד סידרא אול לנדבה, וקמשמע לן רב אמי דאף בתרי סידרי לא דמי למפריש בהמות לאחריות, ויפול לנדבה.

ז. 1) לדעת רבי ורבנן יקריב אחת והשניה תרעה, דהא דווקא בגוונא דאבדה סבירא להו דנאמרה ההלכתא דמיתה. אבל לרבי שמעון דאמר חמש חטאות מתות ואחת מהן חטאת שכיפרו בעליה, לעולם מתה ואפילו הפריש לאחריות. וסברה הגמ' להוכיח מדברי רב דאמר גבי שני שעירי יום הכיפורים דאם מת אחת של עזאזל יגריל אחרים והראשון יקרב והשני אי לאו דהוי של ציבור ימות, דאף במפריש לאחריות הדין הוא דמתה [ולא הסתבר לאוקמי דווקא כרבי שמעון], דהא הכא תרוויהו קיימות. והתוס' הוסיפו, דלא דמי למפריש לאבוד דסבור להתכפר בזה שמפריש, דהא הכא יודע שיתכפר בראשונה ולא בשניה. ודחו, דרב לטעמיה דמצוה בראשון. וביאור רש"י דכוונת הגמ' דכיון דיקריב הראשון ולא השני, הרי זה שמפריש על כרחך דלאבוד מפרישו, ואף בהא נאמר הדין דחטאת שאבדה תמות.

2) לדעת רבנן אין שום קדושה על אותה שנמכרה, דהא חילל את קדושתה על חברתה. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אף עלה איכא קדושה, וכיון דסבר כאבוב דאף במפריש לאחריות נאמר הדין דחטאת דכיפרו בעליה למיתה, כל שלא נשחטה לפני שנתכפר בשניה, אסורה באכילה. אמנם היכא דהפריש שניים, הדין חמור טפי, דאף לרבנן איכא קדושה ורק אם נשחטה קודם הקרבת השניה מותרת, אבל אם לא הספיק לשחטה אסורה בהנאה. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, אף בשר בקדירה יש לאסור אם קרבה השניה, ודווקא אכלה קודם זריקת דם השניה מותרת.

3) לדעת רב חסדא רק אליבא דבית שמאי דאמר דיש קדושה על בכור לאוסרו לישראל יש איסור להרגיל את עורו. ולענין פסולי המוקדשין דווקא אליבא דרשב"ג דאמר דיש בה קדושה דנאמר בה הדין דחטאת שהתכפרו בעליה תמות, יש איסור הרגלה. ובמערבא

אמרי דכולי עלמא מודו דיש איסור הרגלה משום דהוי ביון טפי דנראה כעובד עבודה בקדשים. וכן דעת רבי יוסי בר אבין דכולי עלמא מודו דאיכא איסורא משום גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים.

ח. (1) אומר בשעה שהיא מעוברת, דאם תלד זכר הרי הוא קדוש לעולה, דכיון דקדושת בכור חלה רק ביציאת רובו מן הרחם, הרי קדושת עולה קדמה. ומבואר בסוגיין דדווקא לקדושת עולה יכול לשנותה, אבל לקדושת שלמים אינה יכול לשנותה, משום דיכול רק להעלותה בקדושתה. ורב יהודה הטיל מום בבכור קודם יציאת רובו, כדי שלא יכשלו בו בגיזה ועבודה. ומסקינן דהוא משום דבזמן הזה אף בלא מום אינו ראוי להקריבה. וכתבו התוס' דלכאורה פליג ארב הונא דאמר דאחר יציאת רובו אמרינן דחשיב לידה משעה שהתחיל לצאת. אמנם סיימו, דשמא יש לחלק בין מכירה לגוי לבין הטלת מום, דדווקא לענין מכירה לגוי קאמר רב הונא הכי. והסיקו התוס' דהאידינא יש להקנות האם לגוי בקנין חשוב.

(2) הגמ' ביארה דאיירי בבהמת קדשים דאינו רוצה שולדה יהיה כמוהו. וכתב רש"י דאיירי בבהמת חטאת. ועיין תוס' יום טוב מה שביאר בדבריו. ועל כן אומר דאם תלד נקבה הרי תהיה שלמים. וביארו התוס' דהא דאוקמי הכי ולא בגוונא דבהמת חולין וכסיפא, משום דעדיף טפי לומר דקאי אכיצד מערימין דרישא.

(3) ילדה שני זכרים, אחד קרב עולה והשני ימכר לצרכי עולות ודמיהם חולין. וביאר רש"י במתניתין דהרי רק אחד היה לחובתו ונלכאורה כוונתו, דהא איירי דהיה מחויב בעולה ולהכי רצה להערים עליה כדי לקיים בה חובתו, ומכל מקום השני גם קדוש, דהא לא אמר דרק הראשון יהיה עולה. ומסקינן דאיירי בגוונא דבהמת חולין, דאי בבהמת הקדש, אמאי תמכר ודמיה חולין, הא הדמים לקדושת הקרבן דאימיה אולא. ובילדה שתי נקבות אחת תקרב שלמים, והשניה תמכר לצרכי שלמים והדמים חולין, ואיירי נמי בהאי גוונא דבהמת חולין.

ט. (1) דעת רבן שמעון בן גמליאל דמתניתין דאין הולד קדוש כלל, ודייקה הגמ' דליכא עליו לא קדושת פיו ולא קדושת אימיה, משום דטומטום ואנדרוגינוס כבעלי מומין חשיבי, וסבר דוולדות קדשים בהווייתן הן קדושים, ולהכי לא חייל עליה שום קדושה. אבל למאן דאמר במעי אמן הם קדושים, אף דקדושת פה ליכא עליהם, דהא אין כוונתו אלא לזכר וודאי או לנקבה וודאית, מכל מקום קדושת אימיה אית עליה. וכתבו התוס' דלרב חסדא דסבר דטומטום אינו בעל מום, צריך לומר דרשב"ג דווקא אקדושת פיו קאי, אבל וודאי דקדושת אימיה אית ליה.

(2) הוקשה לגמ' דלא נכתוב לא "איש אותו" ולא "בבהמה". וביארו, דאי לא כתיב תרווייהו הוי אמינא דקרא אבכור אדם קאי דאינו יכול להקדיש, ולהכי כתב "איש אותו" לומר דקאי על בכור אחר. ואכתי הוי אמינא דדווקא בכור אדם אינו מקדיש בכור בהמה, אבל שאר אדם מקדיש בכור בהמה, להכי כתיב "בהמה" לומר דכולה קרא אבהמה קאי. ובעי למיכתב "אשר יבוכר לה" לומר דעד שיצא מרחם שפיר יכול להקדישו, וכדי שלא נאמר דהוא הדין לשאר קדשים דיכול להקדישם במעי אמן, כתב קרא "אך". והאי דרשא אתיא דווקא למאן דאמר דבמעי אמן הם קדושים, דאי למאן דאמר בהווייתן הם קדושים, הרי אף בכל הקדשים יכול להקדישם ברחם לקדושה אחרת.

(3) אם אמר עם יציאת מיעוטו, דבריו קיימים, משום דביציאת מיעוטו אכתי אין קדושת בכורה יכולה לחול עליו. אבל אם אמר עם יציאת רובו, דבזמן זה ראוייה קדושת בכורה לחול עליו, הרי היא קדמה משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואפילו דקדושת התלמיד חמירא טפי.

(4) לדעת רבי מאיר דתפוס לשון ראשון, דין הולד כהאם. ואפילו למאן דאמר עובר לאו ירך אמו, מכל מקום מיד כשאמר דהיא שלמים הרי נתפסת מכח פיו קדושת שלמים אף על העובר, מלבד היכא דישיר את העובר להדיא. ולדעת רבי יוסי אמרינן דתפוס אף לשון אחרון, ואם אמר דכוונתו היתה דהעובר לא יתקדש בקדושת עולה, אין העובר קדוש בקדושת עולה. והוי כמקדיש מעיקרא הולד לשלמים, דבכהאי גוונא כולי עלמא מודו דמהני. וכתבו התוס', דאף למאן דאמר בהווייתן הם קדושים ומבואר בסוגיין דדין חולין עליהו, מכל מקום אינו יכול להקדישם לקדושה אחרת, משום דקדושת אמן עליהם לענין דאינו יכול לשנות הקדושה.

י. (1) המפריש חטאת מעוברת לדעת רבי יוחנן יכול להתכפר בין בה ובין בבתה, והיינו משום דסבירא ליה דעובר לאו ירך אמו, ואין העובר קדוש מכח האם אלא מכח המקדיש, ומאי דאמרינן ולד חטאת למיתה היינו בהקדישה ריקנית ולבסוף התעברה, דהכא אין לעובר אלא קדושת אימיה וקיימא לן דולד חטאת למיתה.

(2) אם אמר הרי את שפחה וולדך בן חורין, לדעת רבי יוחנן דעובר לאו ירך אמו, העובר לא זכה, דהרי המזכה שטר לעבדו על ידי עבדו אחר, לא מהני משום דהשטר לא יצא מרשותו של האדון. ולמאן דאמר עובר ירך אמו שפיר מהני, והיינו דווקא אליבא דרבי מאיר דאמר המשחרר חצי עבדו יצא לחירות משום דגישו וידו באין כאחת. ואם אמר את בת חורין וולדך עבד, לדעת רבי יוחנן דיכול לשייר את העובר, לכאורה מהני דבריו. אמנם דעת רבי יוסי דלא מהני, ויש להסתפק האם הוא משום דסבר דשיירו אינו משויור, או דסבר דשאני עבד דאיכא קרא "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", דילפינן מינה דהיכן דהאשה הולכת אף וולדותיה עמה.

(3) אם נתעברה רק לאחר ההקדש, תליא בפלוגתא אי ולדות קדשים במעי אמן הם קדושים אי בהווייתן הם קדושים, דאם במעי אמן הם קדושים הרי יש להם דין אכילה כחטאת דנאכלת רק לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים וליום ולילה. ואי רק בהווייתן הם קדושים, הכא דינן כחולין דהרי לא היתה להם הווייה. ואי היתה מעוברת בשעת ההקדש, אי נימא דעובר לאו ירך אמו, הרי חייל עליה קדושת פיו ודינה כדין החטאת, ואי נימא דעובר ירך אמו, דינה כדין הריקנית שהתעברה לאחר הקדשו.

(4) דעת רבי יוחנן דבשבח חטאת אינו יכול להתכפר, מלבד היכא דהקדיש לשבח בפני עצמו, אבל בשאר קרבנות שבח הקדש כהקדש דמי.

(5) לרש"י מתניתין אתי לאשמעינן דלא אמרינן הכא תוך כדי דיבור כדיבור דמי. והתוס' כתבו, דאיירי הכא דנמלך בתוך כדי שאלת תלמיד לרב, ואתי מתניתין לאשמעינן דדווקא כדי שאלת רב לתלמיד דהוא כשיעור שתי תבות מהני.

יא. (1) דעת רבי יצחק ברבי יוסי, דבאומר תמורת עולה תמורת שלמים הוא פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי, דלרבי מאיר אמרינן דכוונתו לומר תחול זו ואחר כך תחול זו, ואין בדבריו האחרונים כלום [ובתוס' מבואר דאינו משום דתפוס לשון ראשון]. ולרבי יוסי אמרינן דכוונתו שיחולו תרווייהו, והא דאמר בהאי לישנא משום דסבור היה דרק אם יאמר הכי הבהמה תקרב. ואם אמר תמורת עולה ושלמים, כולי עלמא מודו דחייל עליה קדושת שניהם ותמכר לאחר המום לצרכי תרווייהו. ואם אמר חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, דעת רבי מאיר דהרי היא עולה. וביארו התוס' דבכהאי גוונא וודאי סבירא ליה לרבי מאיר תפוס לשון ראשון, ומיד כשאמר חציה תמורת עולה חיילה קדושת עולה אכולה. אבל לרבי יוסי אמרינן אף תפוס לשון אחרון, ותרעה עד שיפול בה מום ותמכר לצרכי עולה ושלמים.

2) לדעת רש"י, היכא דפתח בחטאת כולי עלמא מודו דתמות דהא אינו מחויב חטאת ולמיתה אולא. ואם יפתח בעולה, הוא פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי, דלרבי מאיר דתפוס לשון ראשון אמרינן דתקרב עולה, ולרבי יוסי תמות משום דאף תפוס לשון אחרון. והתוס' כתבו דכיון דאינו מחויב בחטאת אין בדבריו כלום וליכא ביה דין מיתה. ולדידהו סוגיין איירי בתמורת חטאת, דלרבי מאיר תפוס לשון ראשון, ואם פתח בעולה תקרב עולה, ואם פתח בחטאת תמות כדין תמורת חטאת. ולרבי יוסי אף תפוס לשון אחרון, ולעולם תמות. ועוד כתבו התוס' דאיכא למימר דלרבי יהודה דאמר דלא מהני להחיל קדושת תמורה על אבר ואפילו שהנשמה תלויה בו, לכאורה הוא הדין בחצי בהמה, ולא יהני כלל תמורתו. אמנם כתבו, דשמא בחצי בהמה שאני.

3) כתבו התוס' דלכאורה כולי עלמא מודו דמהני משום דחצי בהמה לא דמי לאבר. ואם המיר בהמה שקדושה גם לעולה וגם לשלמים, מסקינן דאין תמורתו חלה, דכיון דהקדושה דמעיקרא לא היתה ראויה להקרב, אף תמורתה אינה ראויה להקרב.

יב. 1) מהא דאמר רבי יוחנן דשותפין שהקדיש אחד חלקו וחזר וקנה חלק חבירו והקדישו דדינו דאינו קרב, מיכח דסבר דאף בעלי חיים נדחים, דהרי הכא היה ראוי בזמן חיותו ואפילו הכי נדחה. וכתבו התוס' דמקורו של רבי יוחנן הוא מדכתיב "מום בם לא ירצה".

2) רבי יוחנן חידש דקדושת דמים נמי מדחה ממוזבח, ולא אמרינן דדווקא דחיה בקדושת הגוף מדחה ממוזבח. וכתבו התוס' דשמעינן לה נמי מהא דשנינו גבי מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לחובתו וחזר והעני, דאינו יכול לצאת בקינו שהפריש משום דכבר נדחה, והרי אותו קן לא היה קדוש בקדושת הגוף, ואפילו הכי אית ביה דחיה. ועוד כתבו התוס', דליכא להקשות על רבי יוחנן ממאי דשנינו גבי מפריש נקבה לפסחו וילדה זכר דאמר רבי שמעון דיקרב לפסח אף דנראה ונדחה, דהתם איכא למימר דסבר כרבנן דהתם דאמרו ירעה עד שיסתאב. אבל אמתניתין דמטמא מקדש עשיר שפיר יש לאקשווי וליכא למימר דסברה כרבנן, דעד כאן לא פליגי רבנן אלא משום דסברו דמיגו דנחתה קדושת דמים נחתה קדושת הגוף ולהכי דוחה, אבל במטמא מקדש עשיר דהפריש קן דלא חלה עליה קדושת הגוף מנין דנדחה.

3) משכחת לה או בקדושת דמים, או בקדושת הגוף היכא דהפריש קרבן בעודו מומר, או נתערב הדם או בעל מום. ואיכא מאן דאמר דדווקא אם נראה ונדחה אמרינן דידחה. אבל דעת רבי יוחנן וכן הוכיחו ממשנה בכריתות דאית דחיה אף בכהאי גוונא.

4) חציה עולה וחציה מעשר אמרינן בסוגיין דלכולי עלמא קדושה רק בעולה. ופירש רש"י, משום דאין קדושת מעשר חלה אלא בעשירי. אבל אם יאמר חציה תמורת וחציה מעשר אמרינן בגמ' דהוא ספק, משום דיש לתרוויהו מעלה, דתמורה חלה על הכל, ומעשר מקדש לפניו ולאחריו. וכתבו התוס' דעל כרחק איירי בגוונא דמנה עשירי, ואמר דאותו העשירי יהיה חציו עולה וחציו מעשר, ואיירי דאמר עם יציאת מיעוטו, ולהכי אין לדון בו משום דברי הרב דברי התלמיד, אלא רק משום החומר הקדושה, ולהכי בעולה ומעשר יחול רק העולה, אבל מעשר ותמורה איבעיא לן בסוגיין מה חל.

יג. 1) האומר על קדשי מזבח תמימים זו תחת זו, הרי הועילו דבריו לעשותן תמורה ואף החולין קדושים, משום דמצינו לשון "תחת" גבי התפסה, אבל לשון חילול לא מהני בהו מידי. ואם יאמר זו תחת זו על קדשי מזבח בעלי מומים, לדעת רבא כיון דאפשר לחללם, אמרינן דכוונתו לחלל הקדושה, והחולין יהיה קדוש וההקדש יצא לחולין, והיינו משום דמצינו לשון תחת אף בענין חילול. ודעת רב אשי, דדווקא אם הניח ידו על הקודש אמרינן דכוונתו לחילול, אבל הניח ידו על החולין אמרינן דכוונתו לתמורה. ואביי הסתפק בדבר האם כוונתו לתמורה או כוונתו לחולין. והאומר על קדשי בדק הבית זו תחת זו, וודאי דמהני לענין חילול, וכל שכן אם יאמר לישנא דחילול.

2) יש ספק בגמ' האם לוקה רק מלקות אחת, דאמרינן דכוונתו לבעלת מום תחת הבעלת מום והוא דווקא דרך חילול, משום דאין בתמורה רע ברע, ומאיך בתמימה כוונתו על להמיר בתמימה, דהא ליכא לחלל בעלת מום ולוקה משום תמורה. או דלמא דכי היכי דאינו מקפיד במלקות, הוא הדין יש לומר דכוונתו לבעלת מום הקודש כנגד התמימת חולין, והבעל מום החולין תחת התמימת הקדש ותרוויהו הוי דרך המרה ולוקה על תרוויהו. ועיין בתוס' שביארו, דרע ברע וודאי חל, אלא יש צד לומר דכוונתו בהא לחילול ולא להמרה, דכיון דאף היא בעלת מום, אמאי יתפיס בה. ובשלש בהמות וכן בארבע הוא נמי ספק, ואם תמצא לומר דבשתיים אמרינן דבמה שאפשר אינו עובר איסור, אכתי יש לסתפק בשלש דממה נפשך ילקה משום השתים, האם אזילנן בתר רובא ואף בשלישי כוונתו לתמורה. ואם תמצא לומר דאין כוונתו לתמורה, אכתי יש להסתפק בארבע בהמות דהכא הרי איתחזיק להמיר, והוא הדין נימא ברביעית.

יד. 1) אם חילל בשיעור דביטול מקח, לדעת ריש לקיש וודאי דלא מהני מעשיו אפילו מדאורייתא, ורק אם יתן את כל הדמים תצא לחולין. ובדעת רבי יוחנן הוא פלוגתא דרבי ירמיה ורבי פדא, דלרבי ירמיה מדאורייתא אין בהו ביטול מקח, אבל מדרבנן יש להחזיר האונאה. ולבר פדא ביטול מקח אית להו מדאורייתא, וכל שלא יתן לא יועיל. ואם חילל בפחות משיעור אונאה, מעיקרא אמרינן דמדאורייתא וודאי מהני ואינו צריך להחזיר הדמים אלא מדרבנן. אמנם דעת רב חסדא אליבא דרבי יוחנן דמדאורייתא לא מהני ואפילו פחות מכדי אונאה וחייב להחזיר. והא דאמרינן דחייב להחזיר מדרבנן מסקינן דהוא רק היכא דשמאזה בתרי, אבל שמאזה בתלתא אפילו דעתה מאה אומרים דטעו, אינו חייב להשיב המותר. ועוד אמרינן בגמ' דדעת שמואל דאם חילל על פחות משוויה מחוללת. ואמרינן בלישנא קמא דנחלקו רבי ירמיה ובר פדא, האם שמואל איירי בכל גוונא, או דווקא היכא דהתכוון לחלל על פחות משוויה, אבל אם סבור היה דזה שוויה, אף שמואל מודה דלא מהני. וכתבו התוס' דהני מילי במקדיש גופיה, אבל בפודה מן הגובר, בעינן שומא של עשרה, וכך לא מהני כלל לפדותה פחות משוויה.

2) הרי זו תחת עולה, לדעת תנא דמתניתין לא חלה תמורתו משום דבעינן להמיר מעולה מסוימת. אבל דעת רבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואמרינן דדעתו של עולה שיש לו בבית.

3) האומר הרי זו עולה, מבואר במתניתין דאינו כלום. אמנם כתבו התוס', דלרבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, מפרשים דבריו דאמר הרי זו לעולה, ודינה דתמכר לצרכי עולה. והמשנה נקטה דווקא אופן של בהמה טמאה, משום דדווקא היא דלא חזיה נמכרת שלא במום, אבל בהמה דחזיה בעלמא אפילו לא לקרבן שלשמו הופרש, כגון נקבה לאשם או לעולה, שפיר בעינן בה מום ודלא כרבי שמעון.